

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ВИКОНАННЯ ВОКАЛЬНО-ФАХОВИХ ТА ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВИХ ФУНКЦІЙ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

PREPARATION OF FUTURE MUSIC TEACHERS TO PERFORM VOCAL AND PROFESSIONAL AND CONDUCTING AND CHORAL FUNCTIONS IN THEIR PROFESSIONAL ACTIVITIES

У статті представлено теоретичні основи підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-фахової та диригентсько-хорової діяльності.

Розглянуто актуальні вимоги до підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, детерміновані законодавчою базою й настановними документами щодо державної освітньої галузі. Представлено сутність фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва через спеціфіку властивих їм функцій, які полягають в організації музичного просвітництва, навчанні школярів співу, засвоєнні ними елементів музичної грамотності та опанування елементарними формами музично-творчої діяльності. Відзначено, що до функцій сучасного вчителя також входить організація позакласної роботи з школярами, спрямована на розширення їхньої художньої ерудиції й здатності до індивідуальних та колективних форм музичної самодіяльності.

У змісті фахової підготовки майбутніх учителів виокремлено головні напрямки: музично-теоретичну, музично-історичну; вокальну, диригентсько-хорову, виконавсько-інструментальну, методичну, художньо-управлінську, практичну та їх роль у підвищенні якості підготовки майбутніх учителів до багатofункціональної діяльності. В комплексі зазначених вище напрямків підготовки студентів особливу увагу приділено вокальній, вокально-хоровій та диригентсько-хоровій підготовці, виявленню ознак їх спорідненості й специфіки. Суттєва увага приділена розбіжностям у якісних характеристиках навчок сольного та колективного (хорового й ансамблевого) співу, а також особистісним властивостям, сформованості яких потребують зазначені види фахової діяльності, а саме: міри самостійності музичного мислення, здатності до інтерпретації й підготовки репертуару до виконання, прояву особистісно-вольових і комунікативних якостей, яких потребують індивідуальні й колективні різновиди музично-виконавської, музично-педагогічної діяльності та педагогічне керівництво індивідуальними й колективними формами музикування школярів.

Ключові слова: майбутній учитель музичного мистецтва, вокально-фахова і диригентсько-хорова підготовка.

The article presents the theoretical foundations of training future music teachers for professional vocal, conducting and choral activity. Current requirements for the training of future teachers of musical art, determined by the legislative framework and guidance documents regarding the state education sector, are considered. The essence of the professional training of future music teachers is presented through the specifics of their inherent functions, which consist in the organization of musical education, the teaching of singing to school students, their acquisition of the elements of musical literacy and the mastery of elementary forms of musical and creative activity. It is noted that the functions of a modern teacher also include the organization of extracurricular work with school students, aimed at expanding their artistic erudition and ability to individual and collective forms of musical self-activity.

In the content of the professional training of future teachers, the main directions are distinguished: musical and theoretical, musical and historical; vocal, conducting and choral, performative and instrumental, methodical, artistic and managing, practical, and their role in improving the quality of training future teachers for multifunctional activity. In the complex of the above-mentioned areas of student training, special attention is paid to vocal, vocal and choral, conducting and choral training, identifying signs of their kinship and specificity. Significant attention is paid to differences in the qualitative characteristics of solo and collective (choral and ensemble) singing skills, as well as personal qualities, the formation of which requires the specified types of professional activity, namely: levels of independent musical thinking, the ability to interpret and prepare the repertoire for performance, the manifestation of personal, volitional and communicative qualities, which are essential for individual and collective varieties of music performance, music pedagogy and pedagogical guidance of individual and collective forms of school students' music-making.

Key words: future teacher of musical art, professional vocal, conducting and choral training.

УДК 378.015.3:784.071.4(043.3)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/50.1.12>

Го Сяофен,
аспірант кафедри музичного і хореографічного мистецтва
Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
Цуй Шилін,
аспірант кафедри музичного і хореографічного мистецтва
Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси в системі вищої музично-педагогічної освіти в Україні відбуваються з метою її удосконалення й пошуку нових моделей підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва як кваліфікованих, компетентних фахівців, здатних прищеплювати учнівській молоді захоплення музичним мистецтвом, виховувати в них музичний смак на кращих зразках національної й світової

музичної культури, спроможність брати участь у аматорських формах музикування, зокрема – у сольному та хоровому співі.

Отже, у процесі вдосконалення підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва важливим є визначення їхніх функціональних обов'язків. У цьому контексті удосконалення освітнього процесу з метою зростання його якості у здійсненні головних функціональних

обов'язків у процесі лекційно-просвітницької, вокально-фахової, диригентсько-хорової, виконавсько-інструментальної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Концептуальні засади підготовки майбутніх учителів до фахової діяльності сформульовано у Галузевій концепції розвитку неперервної педагогічної освіти. Настанови документу є дороговказом у визначенні основних принципів розвитку педагогічної освіти та її змісту, а саме, поєднання фундаментальної, психолого-педагогічної, методичної, інформаційно-комунікаційної, практичної й соціально-гуманітарної підготовки, що слугує матрицею для конкретизації підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до фахової діяльності [1].

Останніми десятиліттями зростає кількість психолого-педагогічних праць (А. Алексюк, В. Андрущенко, Л. Горбунова, Л. Зязюн, О. Локшина, К. Вауер та ін.) в яких розглядаються питання підвищення ефективності підготовки викладацьких кадрів, зорієнтованих на розвиток школярів як самостійного мислячих, творчих особистостей. Широко висвітлюються проблеми формування фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, здатних до виховання в школярів художнього ставлення до мистецьких творів і спроможних брати активну участь в аматорських формах музичної діяльності (Л. Масол, О. Олексюк, М. Михаськова, Г. Ніколаї, О. Реброва, Є. Проворова та ін.). Приділяється суттєва увага і питанням підготовки студентів до педагогічної діяльності в різних площинах фахової діяльності, зокрема – в галузі підготовки до навчання школярів співу (Л. Василенко, Лі Ліцюань, Н. Овчаренко, Лай Сяоцань, Чжу Цянь та ін.) та диригентсько-хорової діяльності (Ж. Колоскова, Лінь Є, З. Гнатів, Т. Осадча та ін.), формування інструментальних вмінь, потрібних учителю як для презентації інструментальних творів під час слухання музики, так і в процесі акомпанування співу школярів (Н. Білова, Н. Гуральник, О. Реброва, М. Демідова та ін.).

Особливо важливим, з нашого погляду, є досягнення координації між вокально-фаховою й диригентсько-хоровою підготовкою майбутніх фахівців що пояснюється як спільними, так і розбіжними завданнями, які виникають в процесі занять на дисциплінах відповідних циклів і потребують свого обґрунтування. Натомість питання підготовки вчителів музики з врахуванням необхідності координувати її багатофункціональну спрямованість детального дослідження є обмаль. Дотичними досліджуваним проблемі є також теоретико-методологічні праці, в яких обґрунтовується роль міжпредметної координації як засобу мінімізації навчального часу, відведеного на формування фахових компетентностей майбутніх учителів

музики [4; 8], дослідження, в яких розглядаються питання паралельного формування у студентів навичок сольного та хорового співу і здатності до суміщення декількох виконавських манер, яких вимагає практична діяльність шкільного вчителя [2; 3; 4].

Мета статті – аналіз специфіки підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до виконання вокально-фахових та диригентсько-хорових функцій у майбутній професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Враховуючи сучасні тенденції глобальних педагогічних завдань, науковці наголошують на пріоритетності загальнолюдських духовних цінностей і посиленні у фаховій підготовці системності, фундаментальності, здатності забезпечувати цілісність освітньо-виховного процесу, його варіативність й інноваційність як засаду вирішення актуальних завдань, які постали перед сучасною мистецькою педагогікою [7; 8]. З цього погляду підготовка фахівця в галузі музичного мистецтва розуміється як укрупнений поліфункціональний феномен, в якому поєднуються різні вектори. Зокрема, процес формування у здобувачів вищої музично-педагогічної освіти вокальних навичок відбувається, відповідно до навчального плану, під час індивідуальних занять співом та у процесі вокально-хорової підготовки, з чого виходить, що кожен студент має оволодіти цими різновидами співочої діяльності в рівному ступені, вміти суміщати обидва типи навчальної – сольної вокальної та вокально-хорової діяльності, паралельно оволодіваючи здатністю до майстерного виконання різних видів співочої діяльності – сольної та колективної.

Структура підготовки майбутнього вчителя, передбачена Галузевою концепцією розвитку неперервної педагогічної освіти, являє собою системну упорядкованість та взаємозв'язок усіх структурних елементів підготовки вчителя і охоплює такі компоненти як фундаментальна підготовка; психолого-педагогічна підготовка; методична підготовка; інформаційно-комунікаційна підготовка; практична підготовка; соціально-гуманітарна підготовка.

Розглядаючи структуру підготовки майбутнього вчителя з погляду завдань, які постають перед ним, конкретизуємо її на основі змістової специфіки їх фахової діяльності, а саме – готовності організовувати освітній процес з музичного мистецтва, здійснювати позакласну роботу з загальної музичної освіти з метою формування у школярів художнього світогляду на основі загальнолюдських і національних цінностей, сфокусованих у творах мистецтва, а також розвивати інтелектуальні й творчі здібності, необхідні для творчої самореалізації особи на основі гармонізації абстрактно-логічного та художньо-образного мислення й формування музичних компетентностей.

Отже майбутній учитель музичного мистецтва має виступати як фахівець-поліфункціонал, який поєднує в собі музично-історичну й теоретичну й лекторсько-просвітницьку діяльність виступає як вокаліст-виконавець, керівник хору, диригент-виконавець, інструменталіст-виконавець, методист-організатор тощо. З іншого боку, вчитель виконує широке коло музично-освітніх, розвивальних і виховних функцій, які мають забезпечувати всебічний розвиток музичних здібностей учнів ЗСО, збагачувати знання з музичного мистецтва і виховувати в них чуттєве ставлення до творів мистецтва; стимулювати почуття прекрасного, здатності спонукати до самостійного творчого пошуку й здобуття навичок творчого самовиразу на заняттях та в поза-навчальній діяльності, до активної участі у мистецькому житті суспільства шляхом залучення їх до участі у фестивалях, концертах тощо.

Потужного наукового підґрунтя набули теорія і практика вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, які фундаменталізують цю важливу складову їхньої фахової діяльності. Так, теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до вокально-педагогічної діяльності розробляють Н. Овчаренко, Ло Чао, Лі Ліцюань, Є. Проворова, Г. Ніколаї, методичні засади вокального навчання студентів – Н. Гребенюк, Н. Косінська та ін., взаємодії вокального і методичного компонентів – Л. Василенко, Лю Венъцзун, специфіку підготовки фахівців з вокалу з врахуванням китайських та українських традицій у вокальній підготовці викладачів мистецьких дисциплін розглядають Вей Лімін, Лоу Яньхуа, Мен Ян, Цзінь Нань та ін.

Забезпечення означених компонентів підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва спрямовують їх орієнтацією на поліфункціональну діяльність і корелює зі змістом загальних та фахових компетентностей Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)».

Натомість наведена нами внутрішня структуризація її змісту спонукає до пошуку подальших шляхів оптимізації моделі поліфункціональної діяльності таких фахівців з метою заглиблення, інтеграції й інноваційної модифікації складових багатокомпонентного змісту їх майбутньої мистецько-педагогічної діяльності та орієнтації здобувачів до набуття здатності виконувати різноманіття властивих цій професії функціональних завдань, які вони матимуть вирішувати на уроках музичного мистецтва та в позакласній музично-виховній діяльності. У цьому ракурсі наша позиція розуміється як пошук шляхів оптимізації одночасного формування вокальних і хорових навичок

здобувачів та, відповідно навчального плану процесу підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах паралельного оволодіння здобувачів мистецтвом як сольного, так і хорового видів виконавства у процесі вокально-фахової і диригентсько-хорової підготовки.

З метою пошуку наукового підґрунтя для розробки зазначеної ідеї звернемось до аналізу наукових джерел, присвячених проблемі підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва до фахової діяльності. Серед аспектів, дотичних означеній проблемі, відносимо, зокрема дослідження І. Бойчук, яка наголошує на значущості орієнтації здобувачів на мистецький ідеал та пошуку актуальних інтегративних моделей підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва завдяки застосуванню комплексу видів діяльності, які корелюють між собою, зокрема – виконавсько-освітня, пов'язана з організацією репетиційного процесу, імпровізаційною й концертною діяльністю здобувачів та здатністю до творчого опрацювання музичних текстів [8].

Серед оригінальних досліджень останніх років, в яких представлено заглиблення автора до проблем якісної вокальної підготовки, назвемо дослідження Н. Кьон та Яна Сяохана, присвячені формуванню пропедевтичної компетентності магістрантів-музикантів у процесі підготовки до викладання вокалу. Автори опираються на пропедевтичний підхід та ставлять за мету формування у здобувачів пропедевтичної компетентності, пов'язаної зі здатністю «до запобігання типових педагогічних помилок як передумови підвищення ефективності майбутньої професійної діяльності» [7, с. 3].

Особливу цінність для нашої роботи представляють наукові дослідження питань інтерпретації взаємодії вокального та хорового циклів підготовки, представлений у дослідженнях Н. Тарарак. Розглядаючи вокально-хорові дисципліни як важливу складову фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, авторка вважає перспективним феномен інтеграції, який дозволяє здійснити змістові та структурні зміни підготовки фахівців до професійної діяльності, а також актуалізує цілісність системного засвоєння знань, навичок та умінь з вокально-хорового мистецтва. Виняткового значення задля інтегрування освітніх компонентів циклу професійної підготовки набувають міжпредметні зв'язки. Вони дозволяють подолати протиріччя між відокремленими знаннями з освітніх компонентів й необхідністю їх синтезування, комплексного впровадження у практику багатовекторного спрямування музично-педагогічної освіти [5, с. 3]. Певне коло досліджень присвячене проблемі музично-теоретичної та музично-історичної освіти майбутніх учителів музичного мистецтва, в яких відзначається важливість необхідності її

здобуття на засадах міждисциплінарної координації як шляху до узгодження і взаємовпливу знань, навичок і вмінь, набутих на дисциплінах означених циклів та виконавсько-формувальних заняттях з вокалу, інструментальної підготовки, хорового диригування, їх інтеграції як шляху досягнення багатофункціональної фахової компетентності [9].

В. Юрчак також наголошує на досягненні динамічності системи музично-теоретичної підготовки, її внутрішніх та зовнішніх специфічних функціях, що дозволяє забезпечувати нерозривний зв'язок музично-теоретичної, вокально-хорової та інструментально-виконавської підготовки. З цього погляду саме музично-теоретична підготовка забезпечує музичну грамотність студентів і набуття музично-теоретичної компетентності, яка є необхідним підґрунтям успішного засвоєння ними комплексу навичок і вмінь з усього циклу «... спеціальних музичних дисциплін та подальшої музично-педагогічної діяльності» [6, с. 10].

Науково цінним, у контексті теми нашого дослідження, видається розробка науковцем теорії міжпредметних зв'язків, їх класифікації (змістово-методологічні, операційно-діяльнісні, організаційно-методичні типи). а також моделювання міжпредметної інтеграції, задля чого науковець запобігає до виявлення доцільних напрямів реалізації міжпредметних зв'язків вокально-хорових дисциплін, поєднує вокально-хоровий цикл з іншими циклами, презентує фактори використання міжпредметних зв'язків у процесі підготовки здобувачів до фахової діяльності [5, с. 9].

Конкретизацію шляхів вирішення проблеми паралельного формування в студентів – майбутніх вчителів музичного мистецтва різних типів вокального інтонування: сольного та хорового – знаходимо в статті Н. Кьон та Яна Сяохана. Автори розглядають типові вимоги, які висуваються до студентів під час сольного та хорового співу та акцентують на існуванні їх відмінностей, які стосуються виявлення індивідуального природного тембру голосу студентів, особливостей фонаційного дихання під час сольного й ансамблевого виконавства, обмежень, які стосуються прояву динамічних можливостей голосу в колективних формах виконавства. Пропонується вченими і комплекс методів, який забезпечує міцність, і в той же час – варіативність засвоєних навичок і здатність до їх гнучкого застосовування в різних виконавсько-контекстних умовах [4].

Висновки. Отже, важливими складовими цілісної підготовки вчителя-музиканта до

багатофункціональної фахової діяльності є забезпечення змістової координації між циклами дисциплін методичного, художньо-управлінського, практичного (педагогічна практика) спрямування.

Подолання протиріч між суміжними компонентами підготовки, які забезпечують різні функції в діяльності вчителя музичного мистецтва, мають здійснюватися на засадах налагодження міждисциплінарної координації і врахування специфіки фонаційно-технічних, художньо-виконавських і методико-педагогічних завдань у підготовці майбутніх фахівців. Вирішення цих завдань потребує дослідження педагогічних умов і методів вирішення означеного завдання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Галузева Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти: затверджено Наказом МОН України від 14.08.2013 № 1176. 103–113. URL: http://books.zntu.edu.ua/book_info.pl?id=244401
2. Кьон Н. Г., Бітько Н. Г. До професійної орієнтації магістрантів у різних вокально-виконавських стилях. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Педагогічні науки. 2019. № 3. 70–75.
3. Кьон Н. Г., Ян Сяохан. Формування у студентів навичок сольного та хорового співу Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Педагогічні науки. № 2. 2018. С. 47–52.
4. Тарарак Н. Г. Міжпредметні зв'язки вокально-хорових дисциплін у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя музики. Теорія та методика навчання та виховання : зб. наук. праць / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків : ОВС, 2004. 95–100.
5. Юрчак В. Підготовка майбутнього вчителя музики до музично-теоретичного навчання учнів початкових класів. Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Педагогічні науки. 2012. Вип. 103. 395–402.
6. Ян Сяохан. Наукові підходи й принципи формування в магістрантів пропедевтичної компетентності в процесі підготовки до вокально-педагогічної діяльності. *The scientific heritage*, 30. Vol. 2, 2018. 41–44.
7. Boychuk T. & Posnova-Rubery I. Reflection of own achievements as a condition of successful self-presentation of the future specialist of musical art. *Music Education Journal*. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3959571 (August 23, 2021).
8. Nikolai H., Linenko A., Boichenko M., Koehn N. (2021). Interdisciplinary Coordination in Historical-Theoretical and Music-Performing Training of Future Musical Art Teachers. *Journal of History Culture and Art Research*. 9. 225–235.